

«Hvor står vi nu? Og hvordan er vi kommet hit - og hvor går ferden videre?»

Taler

Per Borten

Dato

1 januar 1968

Sted

NRK radio og fjernsyn

Omstendigheter

Nyttårstale

- 1 En av våre historikere skrev en gang: «Det kommer en tid i et hvert folks saga da
den historiske sans våkner - da nasjonen og dens enkelte grupper ikke nøyes med
bevisstheten om livet i dag - eller med strevet for livsoppoppholdet i morgen,
men spør seg selv: «Hvor står vi nu? Og hvordan er vi kommet hit - og hvor går
5 ferden videre?»»

Nå er det vel helst de eldre som ser seg tilbake, mens ungdommen ser med
forventning fram til hva det nye året vil bringe.

- 10 La meg i kveld prøve å gjøre litt av begge deler.

Det siste året har stadig minnet oss om at vi lever i en urolig verden. Den dypt
tragiske Vietnam-krigen overlever også dette årsskiftet - borgerkrig lammer
Afrikas folkerikeste stat Nigeria. Det velstående USA har opprivende rase- og
15 fattigdomsproblemer - det er latent sosial spenning i Latinamerika - konflikt i
Midt-Østen - indre omveltninger i Hellas og China - undertrykkelse i Tibet.
Man sitter igjen med inntrykk av økende tendens til maktbruk i
verdenspolitikken.

- 20 Likevel må vi kunne notere som et positivt trekk at stormaktene synes å vise vilje
til at bruk av atomvåpen skal unngås. Og i Europa, som ligger oss nærmest,
beveger man seg forhåpentlig bort fra det mønster som gjaldt i den kalde krigens
tid.

- 25 Kanskje kan man se en av årsakene til dette i at den rivende tekniske utvikling -
som også har sine skyggesider synes å reise likeartede problemer uavhengig av

systemene i de enkelte land - og at den dermed bidrar til å jevne ut motsetningsforholdene mellom øst og vest i Europa.

- 30 I alle fall snakkes det nå mer åpent om tingene, og det antydes løsninger som det forekom utenkelig å nevne offentlig for bare noen tid tilbake.

- Men det er likevel ikke realistisk å tro at det på kort sikt er mulig å komme fram til en for partene akseptabel løsning av Tysklandsspørsmålet - som jo er og blir
35 hovedproblemet i Europa. Men kanskje er det en oppmyking i gang - noe i retning av en dialog mellom partene noe som pater Pire anser som fundamental forutsetning for en fredelig utvikling for menneskeheten.

- Disse konfliktene bringer vi uløste med oss inn i det nye året. Vår evne som
40 nasjon til å influere er begrenset, men over alt hvor vi er med må ledemotivet være å bidra til at stridsspørsmål løses ved forhandlingsbordet.

- Det dypeste ønske for alle enkeltmennesker er å kunne leve sitt liv i frihet og trygghet - i fred. Vernet om den nasjonale uavhengighet - den ytre sikkerhet,
45 som den kalles - søker man bl.a. gjennom forsvarsberedskap. Verden er nå engang ikke kommet lenger. Vi har valgt NATO-alliansen. Denne er ikke noe mål i seg selv, men kun et middel - et redskap - som stadig må tilpasses tidens behov. På rådsmøtet i NATO nylig, ble det sagt at 70-årenes problemer ikke lar seg løse gjennom 50-årenes tenkning og metoder - og at de enkelte medlemsland
50 må bruke sine tosidige kontakter til å fremme den gjensidige forståelse med land utenfor NATO. Hovedhensikten er avspenning. Og det må aldri rå tvil om at de militære organer er underordnet den politiske ledelse. Det er beklagelig at man i enkelte av alliansens land på det nasjonale plan har fraveket dette fundamentale demokratiske prinsipp.

- 55 Den virkelig dyptgripende konflikten i verden har dog sitt utspring i kløften mellom de rike og de fattige land. Den materielle avstanden vokser. Verdens matvareproduksjon øker neppe i takt med folketilveksten, langt mindre nok til å minske underernæringen. I februar trer den annen FN-konferanse om
60 utviklingslandenes problemer sammen i New Dehli.

Det er viktig å komme til klarhet om hvordan utviklingslandene kan komme over den første vanskelige terskelen, hvor de selv kan sette av noe til investeringer, og ikke må bruke alt for å holde nøden unna fra dag til dag.

Det er fullt forståelig at oppfatningen av disse problemer kan bli følelsesbetonet - og at de unge - som jeg nevnte - engasjeres sterkere fordi en løsning er så avgjørende for fremtiden. Men synet på disse ting er neppe velegnet som mål på om man er mer eller mindre radikal - liberal eller sosialistisk. For de sosialistiske, industrialiserte stater har visl like liten evne til å løse dette problem som andre.

Og la meg si et par ord til om dette - jeg vil kalle det generasjonsfenomenet. Vi må respektere at mange unge sier seg å komme i samvittighetskval over å leve i en velstående nasjon, - men samtidig lidende global verden. Og som ungdom vil de ha rett til å bruke kraftige midler for å fremkalle det de kaller en bevissthetsrevolusjon om den situasjon verden er i. Men når enkelte av dere unge går så langt som å godkjenne vold - og taler hånt om vårt eget fedreland og om vår egen kultur - for dermed å fremme en utjevning slik at de nye stater skal kunne bygge videre sin nasjonale kultur og uavhengighet - så er jo redd dere er inne i en blindgate. Man bidrar neppe med noe verdifullt til andre ved å vise ringeakt for sitt eget. Og når den unge generasjon ønsker å bli respektert - og det bør den - så må den vise en viss gjensidig ærbødighet for den innsats de har gjort, de slektene som har gått foran og ut fra sine forutsetninger har bygd landet vårt ut til hva det er i dag. For de gjorde det ikke ved utbytting av andre folkeslag - men ved sitt eget arbeid og slit.

På det utenriksøkonomiske området var 1967 rikt på skjellsettende begivenheter med dyptgående virkning: Kennedy-runden, punddevalueringen, EEC-møtet i Brussel like før jul.

Det nye år tar til med svake konjunkturer i flere vestlige land og usikkerhet på de internasjonale valutamarkeder.

Men vi kan også peke på fremskritt i mellomfolkelig handel og økonomi - EFTA-landenes tollsranker er nå helt fjernet. Det medfører et hjemmemarked på 100 millioner forbrukere. Særlig det internordiske varebytte har vist en gledelig øking.

Kennedy-runden vil føre til tollreduksjoner som i noen grad vil oppveie ulempene ved at Vest-Europa er delt i to handelsblokker.

I vårt land har vi hatt et år med god økonomisk vekst. Vi har økt produksjonen

105 minst like bra som de andre europeiske land. Det har vært arbeid til alle - og
stort sett må vi kunne si at stigningen i realinntektene har vært tilfredsstillende
for de fleste. Dette er det god grunn til å glede seg over, -men det er usikkert
hvor lenge vi kan holde en så høy aktivitet - hvis ikke konjunktorene ute bedrer
seg. Uten sammenheng med devalueringen merker man en svakere
110 produksjonsvekst her hjemme, og flere bedrifter har vanskelige
avsetningsforhold.

Betalingsbalansen overfor utlandet er svekket i 1967. Det skyldes for en del at
skipsimporten har vært særlig stor. Men dette er ikke hele forklaringen. Vi har
115 også hatt en sterk stigning i import av varer. Det er ikke lystelig når f.eks. skotøy
viser en importstigning på 35 % i de første 9 måneder av 1967 - og
konfeksjonsvarer tilsvarende 31 %. Selvdekningen har gått ned - fordi vi er blitt
fritt marked for utenlandske produsenter. Det er den andre siden av EFTA-
medaljen: den som medfører bortfall av toll og restriksjoner.

120

I all denne diskusjon og usikkerhet vi er inne i, omkring integrering og større
markeder, er det kanskje fornuftig inntil videre for å trygge arbeidsplassene for
våre egne landsmenn at vi i litt større grad begynner i det minste å tenke mer
norsk. Det er iallfall ingen andre som gjør det for oss.

125

Ved at vi ikke devaluerte vår krone, sparte vi oss for en pris- og kostnadsøkning
som vi kunne fått. Men motposten er - i hvert fall i første omgang - svekket
konkurransesevne overfor de land som har devaluert sin valuta. Det er i alles
interesse å bevare næringslivets evne til å kunne finne avsetning for det som
130 produseres - til syvende og sist er det det som bestemmer vårt inntektsnivå.

Alle nordmenn må ha dette for øyet når vi går inn i et år med forkortelse av
arbeidstiden samtidig som det skal forhandles om inntektstillegg for det
overveiende antall av oss. På grunn av at vi ikke devaluerte, kan vi håpe på noe
135 billigere priser på en del forbruksvarer. D.v.s. at vi kan oppnå en bedring i
realinntektene med mindre inntektssøking enn vi hadde behøvd dersom vi
hadde devaluert.

Likevel vil både devaluering og utviklingen for øvrig føre til at det oppstår
140 lavinntektsgrupper. Det er en solidaritetsplikt å bidra til at disse ikke blir
etterslepene - det gjelder grupper av lønnstakere - det gjelder fiskerne og dem
som har sin inntekt i skogbruk, - på grunn av den store nedgang i

145 tømmerprisene, og det gjelder enkelte industrier. Det må være samfunnets
oppgave så langt som mulig å avbøte de forvridninger som fra tid til annen
oppstår.

Imens raser teknologien videre - på tegnebrettet ligger allerede skissene som er
med og preger livsformene om 15-20 år. Mange spør seg om vi har full kontroll
150 over ferden videre - om det er sikkert at vi bygger et mer menneskevennlig
samfunn. - Sagaen forteller oss om tidligere tiders fåmannsvelde - kanskje fører
teknologien oss inn i nye former for maktkonsentrasjon. Berlins borgermester,
Ernst Reuter, sa for 20 år siden: «Fordi vår daglige kamp i overveiende grad
dreier seg om jordiske ting, om bedre materielle livsbetingelser som det er vårt
155 ønske at alle skal få tilstrekkelig adgang til, kan det virke som det er det eneste
kampen går ut på. Vårt mål er ikke den velkledde, velfødde robot som bor i en
bra leilighet og blir tatt hånd om av førsteklasses leger. Målet er det frie
menneske som kjenner sitt verd og sine rettigheter.» Så langt Reuter.

160 Dette har et bud til oss i praktisk handling. - Vi må ta konsekvensene ved å legge
vekt på andre verdinormer ved siden av de økonomisk-materielle i vår
planlegging. Spesialisten - fageksperten - må få et korrektiv når han bruker vår
natur til veier og vasskraft og når han forurensar den friske luft og det rene vann
med giftstoffer og avfall - eller når han lar stillheten vike for larmen. Og ikke
165 minst når han reduserer matreservene ved å bygge fruktbar jord ned for alltid.
Det er skrevet om mønstret i vår sivilisasjon: «enkelte skadet landet fordi de ikke
skjønte bedre - andre fordi de jaget etter gevinst - mens de fleste gjorde det fordi
det var lettest å handle slik.»

170 La ikke det bli ettertidens dom over oss.

Jeg er glad for at jeg ved årsskiftet har anledning til å takke alle medborgere som
gjennom sin innsats i det store maskineriet har bidratt til at vi alle får bedre
levekår.

175

Den 21. september 1967 var det 10 år siden kong Olav V ble landets konge. I sitt
virke har han alltid vist hvor sterkt samholdet i folket ligger ham på hjertet.
Gjennom selvsyn har han gjort seg kjent med de skiftende vilkår menneskene
lever under i dette vidstrakte landet. Få nordmenn har så inngående kjennskap
180 til land og folk som kong Olav. Det styrker fellesskapsfølelsen, at statsoverhodet
på denne måten personlig setter seg inn i landsdelenes og folkets problemer.

185 Vi vil gjerne bringe en takk til vår konge ved denne anledning - sammen med gode ønsker for ham og hans hus.

190 Vi her hjemme vil gjerne sende en hilsen til dem som har sitt virke på utpostene - Svalbard - Bjørnøya og Jan Mayen - og til dem som har feiret jul og årsskifte ute - sjømenn og fangstfolk på alle hav - våre landsmenn på misjonsmarkene og i fredskorpene - og øvrige norske borgere utenfor landets grenser.

Og vi ønsker dere og hverandre:

GODT NYTT ÅR!

195

Kilde

www.regjeringen.no

Emner

Miljø, Miljøvern, Nyttårstale, Velferd

200

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/hvor-star-vi-nu-og-hvordan-er-vi-kommet-hit-og-hvor-gar-ferden-videre>

205

210

215

220